EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 31.5.2023
COM(2023) 285 final

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

Välimeren alueen tutkimus- ja innovointikumppanuuden (PRIMA) väliarviointi

{SWD(2023) 169 final}

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

Välimeren alueen tutkimus- ja innovointikumppanuuden (PRIMA) väliarviointi

1. JOHDANTO

Tässä kertomuksessa esitetään tulokset väliarvioinnista, josta säädetään unionin osallistumisesta useiden jäsenvaltioiden yhdessä käynnistämään Välimeren alueen tutkimus- ja innovointikumppanuuteen (PRIMA) 4 päivänä heinäkuuta 2017 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksen (EU) 2017/1324[1] 14 artiklassa.

Päätöksessä edellytetään, että komissio tekee PRIMAsta väliarvioinnin riippumattomien asiantuntijoiden avustuksella viimeistään 30. kesäkuuta 2022. Komission on myös laadittava tästä arvioinnista kertomus, joka sisältää arvioinnin päätelmät ja komission huomiot. Komissio toimittaa kyseisen kertomuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle viimeistään 31. joulukuuta 2022.

PRIMAn väliarviointi perustuu ulkopuoliseen tutkimukseen[2]. Se kattaa ajanjakson PRIMAn alusta (2017) maaliskuuhun 2022 asti. Kannanottopyyntö on julkaistu[3], ja tulokset on otettu huomioon.

Tämä kertomus sisältää yhteenvedon väliarvioinnin tärkeimmistä päätelmistä ja siihen liittyvät komission huomautukset.

2. PRIMAN TAUSTA JA YLEISKATSAUS

Välimeren alueen vesihuolto- ja elintarvikejärjestelmiä ei hallinnoida kestävällä tavalla. Ilmastonmuutos pahentaa tilannetta, ja lisäksi tilanteella on merkittäviä jatkovaikutuksia, kuten sosiaalinen ja taloudellinen paine, epävakaus ja muuttoliike.

Yksi merkittävistä syistä Välimeren alueen vesihuolto- ja elintarvikejärjestelmien kestämättömään hallinnointiin on se, ettei ole olemassa sellaisia yhteisiä innovatiivisia ratkaisuja, jotka olisi mukautettu alueen paikallisiin olosuhteisiin ja jotka olisivat helposti siirrettävissä eri puolille aluetta ja täysin testattuja ja käytännössä toimivaksi osoitettuja[4].

Tällaisia ratkaisuja ei synny, koska Välimeren alueella tutkimukseen ja innovointiin tehtävien investointien kokonaismäärä ei ole oikeassa suhteessa alueellisten haasteiden kokoon nähden. Lisäksi investointitaso vaihtelee suuresti maiden välillä, rahoitusta ei ole keskitetty ratkaisemaan veden ja elintarvikkeiden saatavuuteen ja hallintaan liittyviä haasteita eikä mukana olevilla asianomaisilla sidosryhmillä – esimerkiksi yksityisen sektorin sidosryhmillä – aina ole riittävän vahvoja tutkimus- ja innovointivalmiuksia. Tutkimus ja innovointi sekä yhteistyö EU:n jäsenvaltioiden ja eteläisten ja itäisten Välimeren maiden välillä on myös liian hajanaista (yleensä kahdenvälisiin sopimuksiin perustuvaa), jotta sillä olisi merkittävää vaikutusta.

---

[1] EUVL L 185, 18.7.2017, s. 1.

[2] Arviointitutkimus EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmista globaaleihin haasteisiin puuttumiseksi ja teollisuuden kilpailukyvyn parantamiseksi – Keskiössä vihreään siirtymään liittyvät toimet (RTD/2021/SC/023) – Välimeren alueen tutkimus- ja innovointikumppanuuden (PRIMA) väliarviointi (tulossa).

[3] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13558-Partnership-on-Research-and-Innovation-in-the-Mediterranean-Area-PRIMA-first-interim-evaluation_fi

[4] SWD(2016) 332 PRIMAn vaikutustenarviointi.

PRIMA perustettiin vastaamaan näihin haasteisiin, jotta vesihuollosta ja vesivarojen hoidosta sekä elintarvikejärjestelmistä tehtäisiin ilmastonmuutosta paremmin kestäviä, tehokkaampia, kustannustehokkaampia ja ympäristöllisesti ja sosiaalisesti kestävämpiä. Aloite noudattaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT-sopimus) 185 artiklaa[5] sekä tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaa Horisontti 2020 sääntelevän Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1291/2013 26 artiklaa, joka koskee julkisen sektorin sisäisiä kumppanuuksia[6]. Euroopan parlamentin ja neuvoston päätöksessä (EU) 2017/1324[7], joka on PRIMAn perussäädös, edellytetään, että osallistujamaat sitoutuvat tiukasti integrointiin tieteen, hallinnon ja rahoituksen tasolla. Se merkitsee myös sitä, että osallistujavaltiot integroivat tutkimustoimintaansa vapaaehtoisesti sekä määrittelevät yhteisen tutkimusohjelman ja sitoutuvat siihen EU:n tason lisäarvon saavuttamiseksi.

PRIMA-ohjelmaan osallistuvat seuraavat valtiot: 11 EU:n jäsenvaltiota (Espanja, Italia, Kreikka, Kroatia, Kypros, Luxemburg, Malta, Portugali, Ranska, Saksa ja Slovenia), kolme Horisontti 2020:een assosioitunutta maata (Israel, Tunisia ja Turkki) sekä viisi kolmatta maata: Algeria, Egypti, Jordania, Libanon ja Marokko. EU on tehnyt kahdenväliset kansainväliset sopimukset Algerian, Egyptin, Jordanian, Libanonin ja Marokon kanssa PRIMAan osallistumisesta.

Ohjelman panee täytäntöön PRIMAn täytäntöönpanorakenne (PRIMA-IS)[8], joka perustettiin Barcelonassa vuonna 2017 SEUT-sopimuksen 185 artiklan mukaiseksi unionin rahoitusosuuden suorasta hallinnoinnista vastaavaksi erityiseksi yksiköksi. Sihteeristönsä ja hallintoelintensä kautta PRIMA-IS varmistaa, että PRIMA-ohjelma otetaan käyttöön sujuvasti, tehokkaasti ja seurattavasti.

PRIMAn täytäntöönpano perustuu pitkän aikavälin strategiseen tutkimus- ja innovointiohjelmaan[9], jossa esitetään visio ja strateginen suunta ohjelman täytäntöönpanolle ja joka on PRIMAn vuotuisten työsuunnitelmien perusta.

PRIMAn yleisenä päämääränä on edistää alueen kestävyyttä ja vakautta elintarvikkeiden ja veden kestävän tarjonnan ja hallinnoinnin aloilla, minkä mukaisesti se pyrkii saavuttamaan useita tavoitteita. Ne vaihtelevat Välimeren alueen yhteiskunnallisiin tarpeisiin vastaavista temaattisista tavoitteista sekä yhdennettyä Euroopan ja Välimeren alueen tutkimusaluetta edistävistä erityistavoitteista tiedediplomatiaa koskeviin tavoitteisiin EU:n eteläisten naapurimaiden kanssa tehtävässä yhteistyössä.

PRIMA on viime vuosina onnistunut luomaan luottamukseen perustuvan ja tehokkaan yhteistyön pohjoisten ja eteläisten Välimeren maiden välille. PRIMA on tärkein Välimeren alueella toteutettava EU:n aloite, jolla pyritään vastaamaan näihin keskeisiin tutkimus- ja innovointihaasteisiin. Se kaventaa tutkimukseen ja innovointiin liittyvää sekä sosioekonomista kuilua eteläisten ja itäisten naapurimaiden välillä ja vahvistaa terveyttä, rauhaa ja vakautta alueen yhteiskunnissa pitkällä aikavälillä.

---

[5] Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidun toisinnon XIX osasto, Tutkimus ja teknologinen kehittäminen sekä avaruusala, 185 artikla.

[6] Tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmasta ”Horisontti 2020” (2014–2020) ja päätöksen N:o 1982/2006/EY kumoamisesta 11 päivänä joulukuuta 2013 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1291/2013 26 artiklan 2 kohdan b alakohta (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 104).

[7] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017D1324

[8] PRIMAn erityinen täytäntöönpanorakenne on Barcelonassa 19. kesäkuuta 2017 perustettu Espanjan lainsäädännön mukainen yksityinen elin, jolle PRIMAn hallintoneuvosto on antanut tehtäväksi toteuttaa kaikki PRIMA-ohjelman täytäntöönpanon edellyttämät johto-, hallinto-, tuki- ja seurantatoimet.

[9] Tutkimus- ja innovaatioministerit hyväksyivät PRIMAn tutkimus- ja innovointiohjelman Maltassa 4. toukokuuta 2017 pidetyssä Euro–Välimeri-yhteistyön vahvistamista tutkimuksen ja innovoinnin avulla käsitelleessä ministerikokouksessa, ja PRIMA-säätiön johtokunta hyväksyi sen 16. marraskuuta 2017.

PRIMA panee täytäntöön toimia kolmeen lohkoon jakautuvien ehdotuspyyntöjen muodossa:

- Lohkon 1 ehdotuspyynnöt järjestää PRIMA, ja ne rahoitetaan yksinomaan Horisontti 2020 -ohjelmasta.
- Lohkon 2 ehdotuspyynnöt järjestää myös PRIMA, mutta ne ovat osallistujavaltioiden rahoittamia.
- Lohkon 3 ehdotuspyynnöt ovat osallistujavaltioiden järjestämiä ja rahoittamia.

PRIMAn kokonaisbudjetti vuosille 2017–2028 on 494 miljoonaa euroa, josta 220 miljoonaa euroa myönnetään Horisontti 2020 -ohjelmasta[10] (noin 30 miljoonaa euroa vuodessa kolmelle aihealueelle) ja 274 miljoonaa euroa kansallisista varoista kohdennettavaksi tutkimus- ja innovointitarpeisiin sekä osallistujavaltioiden tutkimus- ja innovaatiopolitiikkojen yhdenmukaistamiseen.

3. VÄLIARVIOINNIN TULOKSET JA SUOSITUKSET/HAVAINNOT

3.1 Väliarvioinnin tulokset

Väliarvioinnissa vahvistetaan, että verrattuna siihen, mitä kansainvälisellä, kansallisella ja/tai alueellisella tasolla itsenäisesti toimivat yksittäiset osallistujavaltiot olisivat voineet saavuttaa, PRIMA-kumppanuudesta saatavaa lisäarvoa voidaan pitää suurena, ja se jopa kasvaa tulevaisuudessa.

Riippumattomat asiantuntijat ovat korostaneet seuraavia keskeisiä saavutuksia:

- PRIMA toimii tällä hetkellä tehokkaasti, eikä vuotuisten työsuunnitelmien ja ehdotuspyyntöjen täytäntöönpanossa ole viivästyksiä.
- Vuosina 2018–2021 käynnistettiin onnistuneesti neljä ehdotuspyyntöä ja rahoitettavaksi valittiin 168 hanketta.
- PRIMAn kokonaisrahoitus, mukaan lukien EU:n ja kansallinen rahoitus luontoissuorituksia lukuun ottamatta, on 353 miljoonaa euroa kaudelle 2018–2021. Tämä on jo 71 prosenttia PRIMAlle myönnetystä kokonaisrahoituksesta.
- Valituissa ehdotuksissa on ollut osallisena monia eri edunsaajia. Suurin osa niistä tulee osallistujavaltioiden julkiselta sektorilta. PRIMAn suurin edunsaajien joukko ovat korkea-asteen oppilaitokset. Tähän luokkaan kuuluvat yliopistot, laitokset, laboratoriot ja tutkimusneuvostot, ja niiden osuus kaikista edunsaajista on 41,3 prosenttia kaudella 2018–2021. Muiden tutkimusorganisaatioiden osuus edunsaajista on 28,8 prosenttia. Yksityisiä voittoa tavoittelevia organisaatioita on hieman alle 20 prosenttia, ja niistä suurin osa (viisi kuudesta) on pieniä ja keskisuuria yrityksiä.
- Eniten eri edunsaajia on Italiassa ja Espanjassa ja seuraavaksi eniten Tunisiassa ja Ranskassa. EU:n ulkopuolisten osallistujavaltioiden osallistujien osuus kaikista lohkon 1 ja lohkon 2 ehdotuspyyntöjen edunsaajista on 38 prosenttia. Tunisian jälkeen eniten edunsaajia eteläisen Välimeren osallistujavaltioista on Marokossa, Turkissa ja Algeriassa.

[10] Koko 220 miljoonaa euroa sidottiin EU:n talousarvion tasolla vuoden 2020 lopussa.

- Eteläisten Välimeren osallistujavaltioiden saama rahoitusosuus oli 62 miljoonaa euroa eli 28 prosenttia kokonaisvaroista. Niistä 35,9 miljoonaa euroa saatiin EU:n rahoitusosuudesta (lohko 1). Osuus on noin 32 prosenttia, mikä ylittää PRIMAn perussäädöksessä säädetyn 25 prosentin tavoiteosuuden.
- Koska mitään hankkeista ei saatu päätökseen arvioinnin ajankohtana, oli liian aikaista tehdä päätelmiä hankkeiden odotettujen tulosten vaikutuksesta osallistujavaltioiden yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Väliarvioinnin läpäisseestä 53 hankkeesta kerätyt tiedot osoittavat kuitenkin lupaavaa edistymistä toiminnallisten tavoitteiden saavuttamisessa.

Väliarvioinnissa todetaan erityisesti seuraavaa:

- PRIMAlla on ainutlaatuinen rooli Välimeren alueen tutkimus- ja innovaatioekosysteemissä, ja se palvelee tavoitteita, joita muut aloitteet eivät kata.
- PRIMA on auttanut edistämään tieteellistä yhdentymistä osallistujavaltioissa. Sen puuttuessa olisi epätodennäköistä, että osallistujavaltiot olisivat tehneet yhtä tiivistä yhteistyötä ilman työtä helpottavaa selkeää rahoituskannustinta ja strategista kehystä.
- PRIMA tarjoaa erityisesti eteläisille Välimeren osallistujavaltioille mahdollisuuden hyödyntää tutkimus- ja innovointivalmiuksiaan. Osallistumalla PRIMAan EU:n ulkopuolisten osallistujavaltioiden tutkijat saavat käyttöönsä lohkon 1 rahoitusmahdollisuudet, joita EU rahoittaa.
- PRIMA myötävaikuttaa eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) toteuttamiseen erityisesti siten, että se korjaa Välimeren alueen riittämätöntä rajat ylittävää yhteistyötä rahoittamalla rajat ylittäviä hankkeita, joiden vaikutusten voidaan odottaa olevan suurempia kuin pelkkien yksipuolisten tai kahdenvälisten toimien.
- PRIMAn yhteisvastuun, yhteisen edun ja yhteisen hyödyn arvojen sekä tasavertaisuuden periaatteen katsottiin olevan erityisen merkityksellisiä EU:n ja sen eteläisten Välimeren naapurimaiden yhteistyön mahdollistamisessa kumppaneina.
- Ohjelmaa voidaan pitää tärkeänä tiedediplomatian välineenä, joka auttaa lähentämään EU:ta ja sen Välimeren naapurimaita luomalla keskinäistä luottamusta ja osallisuutta.
- PRIMA vahvistaa eteläisten Välimeren osallistujavaltioiden välistä yhteistyötä erityisesti tutkimuksessa ja innovoinnissa.
- Tulevaa varten PRIMAn täytäntöönpanorakenne on toteuttanut toimenpiteitä, joilla koordinoidaan aihekohtaiselta painopisteeltään samankaltaisia Horisontti Eurooppa -ohjelman aloitteita, kuten EU:n missiota ”Euroopan maaperäsopimus” tai uusia kumppanuuksia, kuten veden saatavuutta koskevaa eurooppalaista kumppanuutta (Water4All). Myös yhteistyö EU:n mission ”Ennallistetaan valtameriä ja vesistöjä” kanssa sisältyy komission hiljattain hyväksymään PRIMAn vuoden 2023 vuotuiseen työsuunnitelmaan.
- PRIMA osallistuu aihekohtaisella painotuksellaan erilaisiin Euroopan vihreän kehityksen ohjelman poliittisiin välineisiin ja säädöksiin, kuten ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevaan uuteen EU:n strategiaan, Pellolta pöytään -strategiaan, jossa sillä on asema tutkimuksen ja innovoinnin sekä kestävien elintarvikkeiden osa-alueilla, kiertotaloutta koskevaan toimintasuunnitelmaan, saasteettomuustoimintasuunnitelmaan ja EU:n vesipuitedirektiiviin.

3.2 Suositukset ja opitut asiat

Väliarviointikertomuksessa, jota objektiiviset tiedot ja näyttö tukevat, arvioidaan PRIMAn nykytilaa ja saavutuksia sekä annetaan virikkeitä PRIMAn täytäntöönpanon tueksi ja pohjaa mahdollisille puolivälissä tehtäville mukautuksille. Arvioinnista käy ilmi, että PRIMA on saavuttamassa tavoitteensa, toimii sovellettavien periaatteiden ja menettelyjen mukaisesti ja on johdonmukainen EU:n sisä- ja ulkopolitiikkojen kanssa.

Komissio katsoo, että PRIMA on viime vuosina onnistunut luomaan luottamukseen perustuvan ja tehokkaan yhteistyön pohjoisten ja eteläisten Välimeren maiden välille yhteisten innovatiivisten, kestävien, kustannustehokkaiden ja tehokkaiden ratkaisujen kehittämiseksi kestäviä elintarvikejärjestelmiä ja integroitua vesihuoltoa varten. PRIMA on tärkein Välimeren alueella toteutettava EU:n aloite, jolla pyritään vastaamaan näihin keskeisiin tutkimus- ja innovointihaasteisiin. Se kaventaa tutkimukseen ja innovointiin liittyvää sekä sosioekonomista kuilua eteläisten ja itäisten naapurimaiden välillä ja vahvistaa terveyttä, rauhaa ja vakautta alueen yhteiskunnissa pitkällä aikavälillä.

On tullut entistä selvemmin aika lisätä yhteistyötä sellaisten innovatiivisten ratkaisujen tunnistamiseksi, joilla turvataan vesivarat, parannetaan elintarvike- ja ravitsemusturvaa sekä vahvistetaan elintarvike- ja viljelyjärjestelmien selviytymiskykyä, tasapuolisuutta ja kestävyyttä Välimeren alueella.

Välimeren alueen keskeisten luonnonvarojen (vesi, maaperä, rannikot ja biologinen monimuotoisuus) tulevaisuutta uhkaavat edelleen useat samanaikaiset ja monissa tapauksissa pysyvät paineet, kuten kaupungistuminen, teollistuminen, tehomaatalouden ja vesiviljelyn laajeneminen sekä luonnonvarojen kestämätön hyödyntäminen. Alueen haavoittuvuutta pahentaa entisestään sen herkkyys ilmastonmuutokselle. Yhdistyneiden kansakuntien hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin työryhmän II helmikuussa 2022 julkaistun kuudennen arviointiraportin mukaan Välimeren ekosysteemit kuuluvat niihin, joihin ilmastonmuutoksen etenemisen seurausten odotetaan vaikuttavan eniten.

Eteläisen Välimeren alueella on edelleen edessään hallintoon, ilmastoon, ympäristöön ja turvallisuuteen liittyviä sekä sosioekonomisia haasteita, joista monet johtuvat maailmanlaajuisista suuntauksista ja edellyttävät EU:n ja eteläisen naapurialueen kumppaneiden yhteisiä toimia. Pitkittyneet konfliktit aiheuttavat edelleen suunnatonta inhimillistä kärsimystä ja huomattavia väestön pakkosiirtoja. Ne myös heikentävät merkittävästi kokonaisten yhteiskuntien taloudellisia ja sosiaalisia näkymiä erityisesti maissa, joissa asuu suuria määriä pakolaisia, sekä voimistavat geopoliittista kilpailua ja ulkoisia häiriöitä.

Lisäksi covid-19-pandemian vaikutukset asettavat mittavia paineita luonnonvaroille ja maataloudelle. Sen vuoksi puhtaisiin luonnonvaroihin ja terveisiin, tasapuolisiin, selviytymiskykyisiin ja kestäviin elintarvikejärjestelmiin siirtymisen on edelleen oltava etusijalla Välimeren alueen yhteiskunnissa.

Näin ollen PRIMAn tavoitteet ovat edelleen ajankohtaisia.

Lisäksi puheenjohtaja Ursula von der Leyenin ”geopoliittinen komissio” tunnustaa Välimeren erityisaseman ja korostaa, että se aikoo tehdä tiivistä yhteistyötä Välimeren alueen kumppanimaiden kanssa EU:n vihreän kehityksen ohjelmassa, jotta alue voidaan nostaa johtoasemaan ilmastoratkaisujen alalla. EU tukee eteläisen naapuruston kumppaneitaan ympäristöystävällisten politiikkojen kehittämisessä ja täytäntöönpanossa monien hankkeiden ja ohjelmien, myös PRIMAn, kautta. Se edistää yhteistyötä saastumisen ja ilmastonmuutoksen torjumiseksi tarjoamalla eteläisen naapuruston kumppaneille apua

Pariisin ilmastosopimuksen täytäntöönpanossa ja siihen liittyvissä jatkotoimissa sekä pyrkii jakamaan parhaita käytäntöjä ja asiantuntemusta.

PRIMAn pitkän aikavälin tulosten vahvistamiseksi esitetään seuraavat suositukset:

- PRIMAn kolmen lohkon täytäntöönpanoa virtaviivaistetaan edelleen. Arvioinnissa kävi ilmi, että PRIMA-kumppanuus on oikea ekosysteemi, jolla mahdollistetaan räätälöidyt lähestymistavat Välimeren alueen yhteisiin asioihin aiheiden ja rahoituksen osalta. PRIMAn houkuttelevuus on kuitenkin johtanut alhaiseen hyväksymisasteeseen[11]. Lohkon 1 hyväksymisasteet ovatkin alle viisi prosenttia. Vastaavasti lohkon 2 hyväksymisasteet vaihtelevat vuoden 2018 6,6 prosentista noin 20 prosenttiin vuonna 2021. Ehdotusten liian suuri määrä voi vähentää mielenkiintoa korkeatasoisten ehdotusten jättämiseen tulevaisuudessa. PRIMAn täytäntöönpanorakenteen olisi käsiteltävä tätä asiaa ja ehdotettava tapoja korottaa rahoitettaviksi valittujen ehdotusten hyväksymisastetta. Voitaisiin esimerkiksi arvioida mahdollisuutta muokata ehdotuspyyntöjä räätälöidymmin ja tarkentaa hakuprosessia ehdotuspyyntöjen kahdessa vaiheessa.
- Lohkon 3 tunnettuus ja merkitys näyttävät vaihtelevan osallistujavaltioissa. Siksi sen tehokkuutta on lisättävä. PRIMAn täytäntöönpanorakenteen olisi lisättävä ponnisteluja, joilla osallistujavaltiot saadaan tietoisiksi osallistujavaltioiden käynnistämien toimien merkityksestä, jotta lohkon 3 koko potentiaali saadaan hyödynnettyä yhtenäisemmän tutkimusalueen luomisessa. PRIMA voi hyötyä siitä, että osallistujavaltioiden käynnistämiä toimia koskevia raportointivaatimuksia helpotetaan mahdollisimman paljon, jotta kansallisten rahoitusviranomaisten rajalliset resurssit otetaan paremmin huomioon. Toinen vaihtoehto lohkon 3 strategisen merkityksen lisäämiseksi olisi vaihdon, verkostoitumisen ja koulutuksen entistä suurempi painottaminen.
- Vaikka sidosryhmät ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä PRIMAn täytäntöönpanoon, PRIMAn täytäntöönpanorakenteen ja osallistujavaltioiden lisätoimia tarvitaan erityisesti lohkon 2 tehokkuuden parantamiseksi. Tällaisia toimia ovat eri kansallisten rahoitusjärjestelmien aiheuttaman monimutkaisuuden vähentäminen ja kansallisten hallintomenettelyjen virtaviivaistaminen, myöntämiseen kuluvan ajan lyhentäminen, luotettavuuden parantaminen sekä nopeuden lisääminen.
- Jotta hankkeiden välistä synergiaa voidaan hyödyntää täysimääräisesti ja edistää pitkäikäisempien yhteisöjen rakentamista, PRIMAn täytäntöönpanorakenteen olisi tehostettava toimiaan yksittäisten hankkeiden välisen vaihdon edistämiseksi, jotta voidaan tunnistaa hankkeiden täydentävyys ja mahdolliset synergiat. Vastaavia keinoja voisivat olla esimerkiksi tapahtumien järjestäminen varhaisessa vaiheessa oleville hankkeille, jotta niissä voidaan ottaa oppia pidemmälle edistyneistä hankkeista, tapahtumat aihekohtaiselta painopisteeltään samankaltaisten projektien väliselle vaihdolle tai verkostoitumis- ja välitystapahtumat.
- Osallistujavaltioiden ja PRIMAn täytäntöönpanorakenteen on investoitava edelleen tiedotustoimiin ja valmiuksien kehittämiseen, jotta eteläisten Välimeren osallistujavaltioiden toimijat voivat osallistua aktiivisemmin PRIMAan. Väliarviointiraportissa arvostettiin sitä, että PRIMAn perustamisesta lähtien on toteutettu erilaisia toimia eri maiden sidosryhmien tukemiseksi, mikä on johtanut

[11] Niin kutsuttu ”hyväksymisaste” on rahoitettujen ehdotusten määrän ja hakuperusteet täyttävien ehdotusten määrän suhde.

niiden tutkimus- ja innovointijärjestelmien kehittymiseen. Potentiaalia on kuitenkin vielä hyödyntämättä entistä aktiivisemman PRIMAan osallistumisen mahdollistamiseksi. Tämä liittyy eteläisistä Välimeren osallistujavaltioista tulevien edunsaajien kokonaismäärään, joka voisi olla suurempi, ja niiden asemaan hankkeissa. Tämän vuoksi tarvitaan lisää tiedotustoimia ja valmiuksien kehittämistä sekä tukea paremmalle verkostoitumiselle kansainvälisen yhteisön kanssa, jotta osallistumista voidaan tehostaa.

- PRIMA käyttää useita indikaattoreita täytäntöönpanon edistymisen ja tehokkuuden seurantaan. Tarvitaan kuitenkin eri toimien tuloksien ja vaikutusten järjestelmällisempää seurantaa. Väliarviointikertomuksessa korostetaan, että PRIMAn keskeisten tulosindikaattorien jatkuvaan parantamiseen on panostettu merkittävästi ja siinä on edistytty. Nykyisten keskeisten tulosindikaattorien hyödyllisyyttä erityistavoitteiden saavuttamisen ja hankkeiden vaikutuksen arvioinnissa voidaan kuitenkin edelleen parantaa. Käytössä ei esimerkiksi ole keskeisiä tulosindikaattoreita, joiden avulla voitaisiin tehokkaasti mitata tutkimus- ja innovaatiostrategioiden yhdenmukaistamista laajemmin kuin puhtaasti menettelyllisellä tasolla. Lisäksi on varmistettava, että hankkeiden vaikutuksia seurataan riittävästi hankkeen väliarvioinnin tai loppuarvioinnin jälkeen, mikä tarkoittaa jonkinlaista säännöllistä seurantaa tai jatkotoimia hankkeen päättymisen jälkeen. PRIMAn täytäntöönpanorakenteen olisi pyrittävä mukauttamaan keskeisiä tulosindikaattoreita.
- PRIMAn täytäntöönpanorakenne on jo panostanut voimakkaasti tulosten levittämiseen ja tiedottamiseen (esim. erillinen osio PRIMAn verkkosivustolla, PRIMA-lehti, erilaiset välitystapahtumat, verkkotiedotus, Water-Energy-Food-Ecosystems (WEFE) Nexus -konferenssi). PRIMAn täytäntöönpanorakenne on myös tietoinen siitä, että tulevien tiedotustoimien keskeisenä painopisteenä olisi oltava erityisesti hankkeen vaikutuksista tiedottaminen heti, kun ne ovat saatavilla. Tiedottamista ja tulosten levittämistä on kuitenkin lisättävä, jotta voidaan pitää yllä vahvaa poliittista sitoutumista PRIMAan pitkällä aikavälillä. Lisäksi hankekonsortioiden sisäistä viestintää on parannettava.
- EU:n ja sen eteläisten naapurimaiden välisen yhteistyön helpottaminen tasavertaisina kumppaneina on yksi PRIMAn keskeisistä saavutuksista. Arviointikertomuksesta käy kuitenkin ilmi, että eteläisten Välimeren osallistujavaltioiden välinen yhteistyö (etelä–etelä-suuntainen yhteistyö) ei ole yhtä vahvaa. Yhteistyön lisääminen eteläisten Välimeren osallistujavaltioiden välillä olisi hyödyllistä, koska se voisi osaltaan parantaa näiden maiden välisiä suhteita. Näin ollen PRIMAn täytäntöönpanorakenteen olisi lisättävä toimia näiden yhteisöjen saattamiseksi yhteen, esimerkiksi järjestämällä erityisiä eteläisten Välimeren osallistujavaltioiden yhteenliittymien osallistumista edistäviä tapahtumia. Toinen mahdollisuus olisi harkita valintaperusteiden mukauttamista siten, että suositaan mahdollisesti joidenkin ehdotuspyyntöjen osalta ehdotuksia, joissa useat osallistujat eteläisistä Välimeren osallistujavaltioista ovat aktiivisesti vuorovaikutuksessa keskenään.
- PRIMA selvittää tällä hetkellä synergioita EU:n ja Välimeren alueen aloitteiden kanssa, mukaan lukien Horisontti Eurooppa -ohjelman klusteri 6 ja sen missiot ja kumppanuudet. PRIMA on myös edistänyt WEFE Nexus -käytäntöyhteisön perustamista sekä Välimeren unionin alueellisten tutkimus- ja innovointifoorumien etenemissuunnitelmien kehittämistä ilmastonmuutoksen, uusiutuvan energian ja terveyden tiimoilta. Ne hyväksyttiin Välimeren unionin tutkimusta ja innovointia käsitelleessä ministerikokouksessa 27. kesäkuuta 2022. Mahdollinen yhteistyö sinistä

taloutta koskevan temaattisen alueellisen kehyksen (WestMED) ja BLUEMED-aloitteen kanssa voisi myös edistää resurssien yhdistämistä ja vaikutusten lisäämistä. PRIMAn täytäntöönpanorakenteen olisi jatkettava näiden aloitteiden seuraamista ja ehdotettava konkreettisia toimia, joiden avulla on tarkoitus saada aikaan synergioita.

4. PÄÄTELMÄT

EU tunnustaa Välimeren erityisaseman, ja Euroopan komissio tekee jo tiivistä yhteistyötä Välimeren alueen kumppanimaiden kanssa auttaakseen niitä löytämään yhteisiä ratkaisuja tunnistettuihin haasteisiin ja nostamaan alueen johtoasemaan ilmastonmuutosta kestävien ratkaisujen alalla.

PRIMAlla on ainutlaatuinen rooli Välimeren alueen tutkimus- ja innovaatioekosysteemissä, ja se palvelee tavoitteita, joita muut aloitteet eivät kata. Äskettäisen tutkimusta ja innovointia käsitelleen Välimeren konferenssin ministerien julistuksen mukaan PRIMAn strateginen tutkimus- ja innovointiohjelma sekä sen seuranta- ja arviointijärjestelmä mahdollistavat tehokkaan yhteisen tutkimus- ja innovointiohjelman Välimeren kannalta tärkeillä aloilla. PRIMA edistää tieteellistä kehitystä ja teknisiä ratkaisuja vesihuollossa ja elintarviketuotannossa sekä niiden keskinäisissä yhteyksissä.

Arviointiin liittyi tiettyjä rajoituksia, koska yhtäkään PRIMAn rahoittamaa hanketta ei ole vielä saatu päätökseen. Sen vuoksi arvioinnissa käsitellään vähemmän pitkän aikavälin vaikutuksia ja enemmän ohjelman rakennetta, täytäntöönpanoprosessia ja tämänhetkistä edistymistä. Erityisesti arvioidaan, onko erityistavoitteissa saavutettu merkittävää edistystä, koska ne eivät ole täysin riippuvaisia hankkeissa saavutettujen tulosten hyödyntämisestä. Tässä yhteydessä voidaan päätellä, että PRIMA on onnistunut. Kumppanuus vastaa riittävällä tavalla ympäristöön liittyviin, sosioekonomisiin ja poliittisiin haasteisiin, jotka ovat ratkaisevan tärkeitä kiertotalouteen perustuvan ja entistä kestävämmän Välimeren alueen tulevan kehityksen kannalta. Toisaalta PRIMA edistää EU:n keskeisiä poliittisia painopisteitä, tavoitteita ja aloitteita, kuten Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa, erityisesti Pellolta pöytään- ja biodiversiteettistrategioita, biotalousstrategiaa, ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevaa strategiaa ja kiertotaloutta koskevaa toimintasuunnitelmaa sekä yleisiä kestävän kehityksen tavoitteita. Samalla ohjelma vahvistaa merkittävästi EU:n ja sen eteläisten naapurimaiden välisiä suhteita ja yhteistyötä. Joissakin tapauksissa se on myös kannustanut viimeksi mainittuja tekemään yhteistyötä keskenään.

PRIMAn täytäntöönpanorakenne perusti PRIMAn onnistuneesti foorumiksi, jonka avulla vahvistetaan tutkimusta, innovointia ja yhteistyötä, ja se on sisällytetty johdonmukaisesti poliittiseen ympäristöön.

Toisin kuin muilla Horisontti 2020 -ohjelman alaisilla 185 artiklan mukaisilla aloitteilla PRIMAlla ei ole oikeudellista edeltäjää. Vaikka aiemmissa ERA-NET-välineissä on ollut eri kansallisten virastojen välisiä kumppanuuksia ja Välimeren aluetta koskevia aloitteita on ollut olemassa, PRIMA julkisen sektorin sisäisenä kumppanuutena EU:n tasolla oli täysin uutta.

Suositukset otetaan huomioon komission ja PRIMAn täytäntöönpanorakenteen välisissä keskusteluissa, ja niiden täytäntöönpanoa seurataan osana komission PRIMA-ohjelman valvontaa.

Näiden suositusten mukaisesti komissio pyrkii myös hankkimaan ja analysoimaan järjestelmällisemmin merkityksellisiä tietoja PRIMA-ohjelman vaikutusten seurannan parantamiseksi ja lisää keskeisistä tuloksista tiedottamista komission yksiköille.

PRIMAn toimien on tarkoitus jatkua 31. joulukuuta 2028 asti, mutta sen viimeiset ehdotuspyynnöt järjestetään vuonna 2024 Horisontti 2020 -ohjelman puitteissa. PRIMAn osallistujavaltiot ovat alkaneet ilmaista kiinnostustaan PRIMAn jatkamista kohtaan. Se, että on tärkeää keskustella PRIMAn jatkamisesta Horisontti Eurooppa -ohjelmassa omaksutun nykyisen kumppanuuksia koskevan lähestymistavan mukaisesti, on myös todettu tutkimusta ja innovointia käsitelleen Välimeren konferenssin ministerien julistuksessa 27. kesäkuuta 2022.

Kilpailukykyneuvostossa 2. joulukuuta 2022 käydyssä keskustelussa myös osallistuvien EU:n jäsenvaltioiden edustajat ilmaisivat tukensa PRIMAn jatkamiselle. Komissio hyväksyi PRIMA-aloitteen jatkamista koskevan tavoitteen ja on aloittanut sisäisen prosessin, jossa arvioidaan PRIMA-ohjelman mahdollista uusimista koskevia vaihtoehtoja sen aktiivisen kauden päätyttyä vuonna 2024. Tässä prosessissa otetaan huomioon PRIMAn väliarvioinnin myönteiset tulokset. PRIMAa on rahoitettu myös Horisontti 2020:sta (2014–2021), ja sen ehdotuspyynnöt on määrä tehdä vuosina 2018–2024, eli ohjelmakausi osuu Horisontti 2020- ja Horisontti Eurooppa -ohjelmien väliin. Tässä prosessissa olisi otettava huomioon myös tarve synkronoida PRIMA rahoituskehyksen aikataulun eli Horisontti Eurooppa -ohjelman kanssa.